

ΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗ ΝΑ ΑΠΟΝΕΜΕΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Ιωάννης Σαρμάς

Προέδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου

Το κείμενο που ακολουθεί είναι η Αντιφώνηση του Προέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου Ιωάννη Σαρμά στον Έπαινο που εκφώνησε ο Καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου Ευάγγελος Βενιζέλος κατά την τελετή ανακήρυξης του πρώτου ως επίτιμου διδάκτορος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (30 Μαΐου 2022).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τρία πρόσφατα γεγονότα διεθνούς για τον νομικό κόσμο ενδιαφέροντος μού έδωσαν την ιδέα για το θέμα της ομιλίας μου.

Το πρώτο ήταν η διεξαγωγή της ακρόασης στη Γερουσία των Ηνωμένων Πολιτειών της επιλογείας από τον Πρόεδρο Biden ως υποψήφιας δικαστή του Ανώτατου Δικαστηρίου της χώρας Ketanji Brown Jackson. Σε τριάντα περίπου ώρες ακρόασης, που αναμεταδόθηκε απ' ευθείας σε πολλά δίκτυα, η υποψήφια κλήθηκε να εκθέσει τη δικαστική της φιλοσοφία. Και αυτή εξέθεσε ό,τι αποκάλεσε με σεμνότητα δικαστική της μεθοδολογία, η οποία όμως αξίζει της ιδιαίτερης προσοχής μας.

Το δεύτερο γεγονός ήταν η διαρροή, στις αρχές του τρέχοντος μήνα, ενός σχεδίου πλειοψηφικής γνώμης μελών του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών που αφορούσε την μεταστροφή της νομολογίας του Δικαστηρίου ως προς την ελευθερία των γυναικών να διακόψουν την κύσσή τους. Η σχετική δίκη, διάρκειας δύο περίπου ωρών, διαθέσιμη στο διαδίκτυο, αντικατοπτρίζει δύο κεντρικά στοιχεία της σκέψης του δικαστή όταν απονέμει δικαιοσύνη: τον σεβασμό στην νομολογία αφενός και αφετέρου τη στάθμιση των αντίρροπων στη δίκη συμφερόντων ώστε να αναδειχθεί ό,τι αποκαλούμε στην Ευρώπη, δίκαιη ισορροπία.

Τέλος, το τρίτο γεγονός ήταν η δημοσίευση από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δύο ιστορικής σημασίας αποφάσεων σχετικά με τις υποχρεώσεις των κρατών μελών της Ένωσης να σέβονται τις απαιτήσεις που απορρέουν από την αρχή του κράτους δικαίου. Αν οι αποφάσεις αυτές μπορεί να αποτελέσουν πρόκληση στην αντίληψη του εθνικού δικαστή περί των ορίων της δικαιοδοσίας του, είναι λόγω των απύθμενων κανονιστικών τους προεκτάσεων, καθώς το Δι-

καστήριο της Ένωσης μέσω των σκέψεων που αποτυπώθηκαν σε αυτές, επεκτείνει δυνητικά τις αρμοδιότητες της Ένωσης υπερκαλύπτοντας πλέον κάθε εθνική κρατική αρμοδιότητα.

Αυτά τα τρία γεγονότα με οδήγησαν, στην αντιφώνησή μου, να τοποθετηθώ απέναντί τους. Κι αυτό γιατί με βοήθησαν να συνειδητοποιήσω και συγκεκριμενοποιήσω μερικές βασικές ιδέες γύρω από ένα ζήτημα κεντρικού ενδιαφέροντος για τις δημοκρατικές μας κοινωνίες, τους περιορισμούς και τις ελευθερίες του δικαστή να απονέμει δικαιοσύνη.

I. Το ενδιαφέρον των μελών της αρμόδιας Επιτροπής της Γερουσίας για τη δικαστική φιλοσοφία της υποψήφιας δικαστή του Ανωτάτου Δικαστηρίου οφείλεται στη γοητεία που ασκεί στην αμερικανική κοινή γνώμη η συζήτηση για τις μεθόδους ερμηνείας του Συντάγματος. Από τότε που σχηματοποιήθηκε η θεωρία του Antonin Scalia, διάσημου δικαστή του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών, την οποία αποκάλεσε *originalism*, ως αντίθετη στην επικρατούσα κατά τη δεκαετία του '60 θεωρία του *living Constitution*, η ερμηνευτική προσέγγιση του κειμένου του ομοσπονδιακού Συντάγματος αποτελεί για τις Ηνωμένες Πολιτείες ζήτημα πολιτικής αντιπαράθεσης. Το βασικό ερώτημα είναι αν το Σύνταγμα έχει ένα σταθερό νόημα, όπως αυτό αποτυπώθηκε κατά την ψήφισή του, ή αν το νόημα των λέξεων του Συντάγματος μεταβάλλεται κατά την εξέλιξη των κοινωνικών συνθηκών ώστε να προσαρμόζεται σε αυτές.

Η υποψήφια Ketanji Brown Jackson απέφυγε να πάρει θέση στη διένεξη. Παρουσίασε τη μέθοδο με την οποία προσεγγίζει κάθε υπόθεση που είχε να κρίνει στη 10ετή θητεία της ως δικαστής κατώτερων δικαστηρίων. Ανέφερε ότι σε ένα προκαταρκτικό στάδιο, που αφορά κάθε υπόθεση, τοποθετείται στο πλαίσιο της διάκρισης των λειτουργιών, με συνείδηση του περιορισμένου πεδίου της δικαστικής λειτουργίας να επιλύει διαφορές και όχι να επιβάλλει πολιτικές. Στη συνέχεια εξήγησε ότι η προσέγγιση της τοποθετείται στο αυστηρό δικονομικό πλαίσιο της δίκης, ότι επιλαμβάνεται δηλαδή της ουσίας μιας διαφοράς μόνον όταν η διαφορά έχει περιέλθει σε αυτήν *properly*, δηλαδή σωστά. Και παραμέρισε τη συζήτηση περί *originalism* ή *living Constitution*, εκφράζοντας τον σεβασμό της στο νομολογιακό προηγούμενο υπό το φως του οποίου αντιλαμβάνεται τον κανόνα δικαίου.

Με συντομία, συνοψίζεται στη μέθοδο αυτή μια ολόκληρη θεωρία περί των ορίων της δικαστικής λειτουργίας. Κάθε δικαστής θα συμφωνούσε με την υποψήφια.

Πράγματι, τα όρια της δικαστικής λειτουργίας δεν τίθενται αυτοαναφορικά προς τις ανάγκες και μόνο της δικαστικής εξουσίας να απονέμει δικαιοσύνη. Ετεροκαθορίζονται σε μεγάλο μέρος από τις ανάγκες της νομοθετικής λειτουργίας να θεσπίζει τον κανόνα δικαίου, αφού έχει εκτιμήσει και σταθμίσει σωρεία πραγματικών δεδομένων. Η δικαστική αντίληψη για τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα είναι πλέον τόσο εκτεταμένη που κάθε νομοθετική ρύθμιση μπορεί να αναλυθεί ως επέμβαση σε κάποιο από αυτά. Ενώ η αναγωγή σε αρχές όπως η ισότητα ή η αναλογικότητα εμπεριέχουν όλο το δίκαιο, ταυτίζονται με τη δικαιοσύνη όπως την αντιλαμβανόμαστε στις κοσμικές μας κοινωνίες, οπότε ένας χωρίς όρια δικαστικός έλεγχος των νόμων με βάση τις αρχές αυτές θα καταργούσε κάθε περιθώριο εκτίμησης του νομοθέτη.

Για αυτό απαιτείται όπως η δίκη διεξάγεται εντός ενός συγκεκριμένου δικονομικού πλαισίου. Σε κάθε είδους δίκη οι διάδικοι παίζουν ένα πρωταγωνιστικό ρόλο μέσω της προβολής των ισχυρισμών τους που αυτοί οριοθετούν τη δίκη. Η αναιρετική δίκη περαιτέρω υποχρεώνει τον δικαστή να ελέγξει μόνο τα νομικά σφάλματα της απόφασης που προσβάλλεται, όχι τις ουσιαστικές εκτιμήσεις των δικαστών της ουσίας. Και η ακυρωτική τον περιορίζει να μην μεταρρυθμίσει την προσβαλλόμενη διοικητική πράξη. Αντίστοιχοι περιορισμοί ισχύουν, ή πρέπει να ισχύουν, στη δίκη κατά το μέρος που

αφορά τον έλεγχο της συνταγματικότητας του νόμου. Προκειμένου να γίνει σεβαστή η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών και να αφεθεί πεδίο ελευθερίας στη νομοθετική λειτουργία, ο δικαστής δεν μπορεί, έστω και υπό την ευγενή πρόθεση να προστατεύσει ένα θεμελιώδες δικαίωμα, να υποκαταστήσει τη δική του κρίση σε αυτήν του νομοθέτη ασκώντας ο ίδιος κατ' αποτέλεσμα ενεργό πολιτική.

Ο σεβασμός της νομολογίας είναι το τρίτο – μετά τη διάκριση των λειτουργιών και τη δικονομία– όριο. Τα ανώτατα δικαστήρια οφείλουν να σέβονται τη δική τους νομολογία και τα κατώτερα τη νομολογία του Ανωτάτου. Ήταν ευφυής η στάση της υποψήφιας στις ερωτήσεις που της τέθηκαν να μην επιλέξει μια από τις δύο προέχουσες δικαστικές φιλοσοφίες. Αποδέχθηκε τη λειτουργικότητα και των δύο. Κάθε μέθοδος ερμηνείας είναι στη διάθεση του δικαστή που αναζητεί το πραγματικό νόημα του νόμου από τη στιγμή που τις εφαρμόζει έντιμα.

II. Αφού αναφερθήκαμε στα όρια, ας δούμε τώρα και τα περιθώρια, δηλαδή την ελευθερία, απονομής δικαιοσύνης του δικαστή.

Στη δίκη επί της υποθέσεως *Dobbs versus Jackson Women's Health Organization*, το Ανώτατο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών ασχολήθηκε με την ανατροπή από αυτό της πιο γνωστής πλέον σήμερα νομολογίας του, της νομολογίας περί το δικαίωμα των γυναικών να διακόπτουν την κύησή τους μέχρι και την 24η εβδομάδα της κύησης. Η υπόθεση που επεξεργάστηκε στη συνεδρίασή του το Ανώτατο Δικαστήριο αφορούσε τη συμβατότητα με το Σύνταγμα ενός νόμου της Πολιτείας *Mississippi* των Ηνωμένων Πολιτειών που απαγόρευε, εκτός εξαιρέσεων, τη διακοπή της κύησης μετά την 15η εβδομάδα, όταν δηλαδή το έμβρυο αρχίζει να κινείται.

Η δίκη που διεξήχθη εμφανίζεται ως προς το περιεχόμενό της χωρισμένη σε δύο σκέλη. Στο πρώτο αντιμετωπίστηκε το ζήτημα των προϋποθέσεων που πρέπει να πληρούνται για να εγκαταλείψει το Ανώτατο Δικαστήριο μια

πάγια νομολογία του. Στο δεύτερο σκέλος αντιμετωπίστηκε το ερώτημα αν το κριτήριο της βιωσιμότητας ήταν και παραμένει πρόσφορο κριτήριο δίκαιης ισορροπίας ή, αν εγκαταλειφθεί, πώς θα αντικατασταθεί.

Η συζήτηση γύρω από το κριτήριο ανεύρεσης της δίκαιης ισορροπίας των αντίρροπων συμφερόντων είναι χαρακτηριστική των περιθωρίων απονομής δικαιοσύνης που διαθέτουν οι δικαστές σε τέτοιου είδους υποθέσεις. Πολλοί δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου προβληματίστηκαν για τη λειτουργικότητα του κριτηρίου της βιωσιμότητας ως κριτηρίου δίκαιης ισορροπίας. Άλλοι προβληματίστηκαν με το ενδεχόμενο της αντικατάστασής του με άλλο, όπως ο αριθμός των εβδομάδων της κύησης, με προέχοντα προβληματισμό πώς θα καθοριζόταν αυτό σε εύλογη πραγματολογική και επιστημονική βάση.

Κι εδώ ερχόμαστε στην καρδιά του θέματος. Στην ελευθερία του δικαστή να απονέμει δικαιοσύνη εντός του πλαισίου που του προκαθορίζει η διάκριση των εξουσιών, η δικονομία και η νομολογία. Στην αναζήτηση του κριτηρίου της δίκαιης λύσης.

Η δίκη που περιγράφηκε εν ολίγοις πιο πάνω παρέχει μια πρώτη εικόνα αυτού που συντελείται κατά τη διάσκεψη μιας υπόθεσης από πολυμελές δικαστήριο. Υπάρχει πιθανόν στο μυαλό του κάθε δικαστή ένα είδος αλγορίθμου, προδιαγεγραμμένου από τις γνώσεις και την εμπειρία του, που τον ωθεί να αναδείξει ορισμένα κριτήρια και να παραμερίσει άλλα. Στην υπόθεση του νόμου της Πολιτείας του *Mississippi* ήταν σαφές από την προφορική διαδικασία στο ακροατήριο ότι οι δικαστές αναζητούσαν μια λύση στη βάση κοσμικών κριτηρίων δικαιοσύνης. Όχι θρησκευτικών.

Όμως, όπως σε κάθε τέτοια περίπτωση, οι λύσεις που αναδεικνύονται ως οι πιο κατάλληλες προκύπτουν κατά τη διάσκεψη μέσω της εφαρμογής ορισμένων απλών τεστ δικαιοσύνης στα οποία σταθεροποιούνται απαιτήσεις κοσμικής ηθικής και δικαστικής αποτελεσματικότητας.

Η ενσυναίσθηση με το πρόσωπο του οποίου διακυβεύονται τα συμφέροντα είναι ένα θεμελιώδες τεστ ανάδειξης της δίκαιης λύσης. «Έλα στη θέση του» μπορεί να ακούμε συχνά σε διασκέψεις. Μήπως υφίσταται μια υπερβολική θυσία, μια υπέρ το δέον αυστηρή κύρωση;

Και αν προκριθεί μια λύση μέσω του τεστ της ενσυναίσθησης, τότε πάλι μπορεί να αναρωτηθούμε εφαρμόζοντας το τεστ της γενίκευσης. «Τι μήνυμα θα στείλουμε στην κοινωνία με την απόφασή μας;» Μήπως, στη γενίκευσή της, η λύση μέσω της ενσυναίσθησης θα υπονόμει την κοινωνική ζωή; Τι θα γινόταν αν όλοι έκαναν το ίδιο;

Έπονται άλλα δύο τεστ. Το τεστ της συνοχής, αν η λύση που δίνεται εντάσσεται αρμονικά σε όλο το οικοδόμημα της έννομης τάξης, ως λύση κράτους δικαίου, ως λύση δημοκρατικής κοινωνίας. Κι ένα τέταρτο, το τεστ της αποτελεσματικότητας. Αν είναι βιώσιμη η λύση, εφαρμόσιμη, πρακτική. Αν δεν προκαλεί ανεπιθύμητες παρενέργειες, υπερβολικά δυσμενείς παράπλευρες συνέπειες.

Τα τέσσερα αυτά τεστ ανάδειξης της δίκαιης λύσης μπορεί να φαίνονται εμπειρικά, ακατέργαστα, χωρίς λογική συνάρτηση μεταξύ τους.

Ας τα δούμε όμως εγγύτερα.

Μήπως το πρώτο, το τεστ της ενσυναίσθησης μας θυμίζει την καντιανή κατηγορική επιταγή να μην μεταχειριζόμαστε ποτέ ένα πρόσωπο ως μέσο αλλά πάντα ως σκοπό; Αν δηλαδή αυτός που υφίσταται την υπερβολική θυσία, μεταβάλλεται σε μέσο επίτευξης μιας σκοπιμότητας χωρίς σεβασμό στην ατομικότητα του;

Μήπως το δεύτερο τεστ, το τεστ της γενίκευσης, μας θυμίζει το πέπλο της άγνοιας του John Rawls, την ηθική της ελευθερίας του Jean Paul Sartre, την καντιανή επιταγή να συμπεριφερόμαστε σαν να επρόκειτο να γίνει η συμπεριφορά μας γενικός κανόνας για όλους όσοι βρίσκονται στην ίδια θέση με εμάς;

Και, για να μην σας κουράσω, το τεστ της συνοχής δεν μοιάζει να ταυτίζεται με τη σύλληψη του δικαίου «as integrity» κατά τον Ronald Dworkin, με την ιδέα δηλαδή του Ηρακλή, του

δικαστή που οφείλει να έχει στο μυαλό του όταν αποφαίνεται όλη την έννομη τάξη συνολικά; Και, τέλος, το τεστ της αποτελεσματικότητας, μήπως αποδίδει την πραγματιστική θεώρηση της δικαιοσύνης που δίδαξε με τις αποφάσεις του ο δικαστής και καθηγητής Richard Posner;

Από την ακραία εξατομίκευση, με το τεστ της ενσυναίσθησης, στην ψυχρή λογική της αποφυγής του moral hazard, με το τεστ της γενίκευσης, και από τον κόσμο του δέοντος, με το τεστ της συνοχής, στον κόσμο του όντος, με το τεστ της αποτελεσματικότητας, τα τέσσερα τεστ στοιχειοθετούν την επιτομή της δικαιοσύνης, το σημείο όπου η δικαστική πρακτική αντικατοπτρίζει και επιβεβαιώνει την ακαδημαϊκή σκέψη.

Η διαδικασία της συνδυασμένης εφαρμογής τους σε κάθε υπόθεση για την ανάδειξη της δίκαιης λύσης, κάτι που ο John Rawls αποκάλυψε «reflective equilibrium», αποτελεί το ακατάλυτο πεδίο ελευθερίας που διαθέτει το κάθε δικαστήριο, ο κάθε δικαστής, να απονέμει δικαιοσύνη ερμηνεύοντας τον νόμο και εφαρμόζοντάς τον στην κρινόμενη περίπτωση.

III. Και ερχόμαστε τώρα στο τρίτο επεισόδιο της εξέλιξης στην οποία αναφέρθηκα στην αρχή. Θα είμαι πιο σύντομος εδώ.

Η Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπει ότι η Ένωση, μεταξύ των δοτών αρμοδιοτήτων της, έχει και την αρμοδιότητα να εκδίδει κανονισμό για την εκτέλεση του προϋπολογισμού της όπου θα περιλαμβάνονται και ρυθμίσεις σχετικές με την προστασία των οικονομικών της συμφερόντων. Σε έναν πρόσφατο Κανονισμό που βασίστηκε σε αυτήν τη ρύθμιση προβλέφθηκε η εξουσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να αναστέλλει την καταβολή επιχορηγήσεων σε κράτος μέλος από τον προϋπολογισμό της Ένωσης όταν διαπιστώνεται ότι στο κράτος αυτό δεν γίνονται σεβαστές οι απαιτήσεις που απορρέουν από την αρχή του κράτους δικαίου. Αρκεί να μπορεί να αποδειχθεί η άμεση σχέση μεταξύ της παραβίασης της αρχής και της διάθεσης ενωσιακών κονδυλίων. Δύο

κράτη μέλη, η Πολωνία και η Ουγγαρία, προσέφυγαν στο Δικαστήριο της Ένωσης ζητώντας την ακύρωση του Κανονισμού.

Το Δικαστήριο απέρριψε τις προσφυγές με δύο αποφάσεις της Ολομελείας του, κάτι σπάνιο, που αποτελούν σταθμό, ιδίως αυτή που εκδόθηκε επί της προσφυγής της Πολωνίας, στην εξέλιξη όχι μόνο του ενωσιακού δικαίου αλλά και της Ένωσης καθ' εαυτήν.

Δεν θα σταθώ στην αιτιολογία των αποφάσεων που είναι εκτενέστατη αλλά στα σημεία της που αφορούν το θέμα που αναπτύσσω εδώ.

Τρία σημεία αξίζει να αναδειχθούν σχετικώς. Το πρώτο είναι ότι το Δικαστήριο θεωρεί ότι αποτελεί νομική υποχρέωση των κρατών μελών να σέβονται ό,τι ιδιαίτερο απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου, όπως είναι η διάκριση των λειτουργιών, η διαφάνεια της εθνικής νομοθετικής διαδικασίας, η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ιδίως δε του δικαιώματος δικαστικής προστασίας από μια ανεξάρτητη δικαιοσύνη. Το δεύτερο σημείο είναι ότι τα κράτη μέλη έχουν, εντός του πλαισίου της εθνικής συνταγματικής τους ταυτότητας, μια υποχρέωση αποτελέσματος («obligation de résultat») ως προς την τήρηση των υποχρεώσεών τους αυτών. Και το τρίτο σημείο που αξίζει να αναδειχθεί είναι ότι αναγνωρίζει η απόφαση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον ρόλο του ελεγκτή τήρησης από τα κράτη μέλη των υποχρεώσεών τους αυτών ως προς το κράτος δικαίου.

Με τις σκέψεις αυτές του Δικαστηρίου –και ανεξαρτήτως της συγκεκριμένης εφαρμογής τους στις κριθείσες υποθέσεις– ο εθνικός δικαστής αφενός μεν ενδυναμώνει την εξουσία του ως συνδέσμου των δύο εννόμων τάξεων, εθνικής και ενωσιακής, αφού τελικώς επί των όμων του πίπτει η υποχρέωση αποτελέσματος που αναμένει η ενωσιακή έννομη τάξη από την εθνική ως προς τον σεβασμό από αυτήν των απαιτήσεων του κράτους δικαίου. Αφετέρου όμως, κάτι που δεν πρέπει να μας διαφύγει, ο εθνικός δικαστής καθίσταται αναγκαίως υποκείμενο του ελέγχου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, από διοικητικούς υπαλλήλους δηλαδή,

οι οποίοι, έστω και αν παρεμβάλλεται ο Υπουργός Δικαιοσύνης, θα αναζητούν ευθύνες από την εθνική δικαιοσύνη ως προς την υποχρέωση αποτελέσματος που αναμένει η Ένωση από τις εθνικές έννομες τάξεις.

Η συνύπαρξη και παράλληλη λειτουργία τριών εννόμων τάξεων, της εθνικής, του Συμβουλίου της Ευρώπης μέσω του Δικαστηρίου του Στρασβούργου και της ενωσιακής έννομης τάξης είχε τη διπλή συνέπεια για τον εθνικό δικαστή να περιορίσει την εξουσία του επί της εθνικής έννομης τάξης καθώς πλέον ο ίδιος όφειλε να τηρεί τις υπερεθνικές υποχρεώσεις της χώρας του και άρα να υποβληθεί σε νέα όρια στη δικαιοδοσία του υπέρ υπερεθνικών δικαστών. Συγχρόνως όμως είχε και ως συνέπεια να αυξήσει τα περιθώρια της δικαστικής του εκτίμησης καθώς, με όπλο ιδίως την αρχή της αναλογικότητας όπως του υποδείκνυαν τα υπερεθνικά δικαστήρια κινούμενα στο πλαίσιο της αρχής της επικουρικότητας, μπορούσε πλέον να δεισδύει βαθύτερα στις επιλογές του συντεταγμένου εθνικού νομοθέτη ή της εθνικής διοίκησης, διαθέτοντας ευρύτατο περιθώριο εκτίμησης.

Όμως, στο ενωσιακό πεδίο, πού κινδυνεύει να μας οδηγήσει αναπόφευκτα όλη αυτή η εξέλιξη; Για να θυμηθούμε μια πρόσφατη αναλογία από την εποχή των μνημονίων, όλη αυτή η εξέλιξη κινδυνεύει να οδηγήσει τους Πρόεδρους των Ανωτάτων Δικαστηρίων της χώρας μας να υπόκεινται σε επισκέψεις από κλιμάκιο υπαλλήλων της Επιτροπής που θα ελέγχουν το αποτέλεσμα που παράγεται από τις αποφάσεις των Ανωτάτων Δικαστηρίων αναφορικά με τον σεβασμό της αρχής του κράτους δικαίου.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τελειώνω επανερχόμενος στον τίτλο της ομιλίας μου και στη λέξη «εξουσία» που χρησιμοποιήσα. Πιθανόν κάποιοι να ενοχλούνται από τη χρήση της λέξης αυτής όταν με αυτήν περιγράφεται η λειτουργία που ασκείται από τον δικαστή. Θα συμεριζόμουν την ενόχληση, αν η πραγματικότητα δεν ήταν τόσο διαφορετική.

Στα τρία επεισόδια που παρουσίασα είναι πρόδηλο τι συμβαίνει. Η Γερουσία των Ηνωμένων Πολιτειών αφιέρωσε τριάντα σχεδόν ώρες ακρόασης σε μια άσημη μέχρι την υποψηφιότητα της ομοσπονδιακή δικαστή και πολλοί γερουσιαστές θεώρησαν την ακρόαση αυτή ως την πιο συναρπαστική δραστηριότητά τους. Με μια απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου της ίδιας χώρας κινδυνεύει να ανατραπεί, επειδή άλλαξε επί το συντηρητικότερο η σύνθεση του Δικαστηρίου, ένα δικαίωμα των γυναικών που ισχύει επί πέντε δεκαετίες και πάνω στο οποίο στηρίζουν μια σημαντική πτυχή της ελευθερίας τους εκατοντάδες χιλιάδες γυναίκες. Ενώ με δύο αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιήλθε ουσιαστικά υπό τη δικαιοδοσία της Ένωσης, όχι μόνο ό,τι συγκεκριμένα αφορούσε η υπόθεση που είδαμε, αλλά, σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης ο έλεγχος από την Ένωση του σεβασμού από τα κράτη

μέλη όλων των απορреουσών από την αρχή του κράτους δικαίου ειδικότερων αρχών.

Δεν πρόκειται απλώς περί εξουσίας αλλά ήδη, καθώς ταυτίζεται με το Σύνταγμα ή τη Συνθήκη, όταν μιλάμε για τον δικαστή της Ένωσης, περί υπερ-εξουσίας. Και ως τέτοια θα πρέπει να μας προβληματίζει.

Πρέπει η Βουλή να διεκδικήσει τα δικαιώματά της έναντι επεμβάσεων στα έργα της από τη δικαστική λειτουργία, που μόνο με αναμόρφωση της σύνθεσης και της δικαιοδοσίας του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου μπορεί πραγματικά να επιτευχθεί.

Και πρέπει τα κράτη μέλη να επαναπροσδιορίσουν την εθνική τους δικαιοδοσία, που πλέον έχει περιαχθεί στη διάκριση του Δικαστηρίου της Ένωσης, με μια αναμόρφωση των Συνθηκών που θα εξορθολογίσει το ενωσιακό οικοδόμημα και θα επιτρέψει χωρίς κραδασμούς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. □